

زندگانی معصومان

فاطمه زهرا علیها السلام . امام حسن علیه السلام
 امام حسین علیه السلام . امام سجاد علیه السلام

علامه محسن امین

ترجمه‌ی مصطفی گرگان بیک ، علی چراغی

موسسه‌ی نشر پنجره

زندگانی معصومان (۴)

فاطمه زهرا . امام حسن

امام حسین . امام سجاد

علامه محسن امین

سرپرست گروه ترجمه: احمد برادری

ترجمه: مصطفی گرگان بیک، علی چراغی

ویراستار: علی بحر حسین لو

طرح روی جلد: کاظم طلایی

زیر نظر شورای بررسی

چاپ اول: بهار ۹۱

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

حروفچینی: پنجره

لیتوگرافی: کارا

چاپ و صحافی: معاصر

حقوق چاپ و نشر محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۲-۱۹۷-۴

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ابوریحان، کوچه ی رازی، شماره ی ۳۲

تلفن: ۸-۶۶۴۱۶۹۳۷ / فکس: ۵۶۶۴۰۳۵۶۲ صندوق پستی: ۱۳۱۸۵/۴۱۷

فروشگاه: بزرگراه نواب، میدان بریانک، روبه روی پارک هفت چنار

شهر کتاب هفت چنار / تلفن: ۵۵۷۷۹۴۵۵

سرشناسه	: امین، محسن، ۱۸۶۵ - ۱۹۵۲ م.
عنوان قراردادی	: اعیان الشیعه . فارسی . برگزیده
عنوان و نام پدیدآور	: زندگانی معصومان: فاطمه زهرا (س)، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)، امام سجاد (ع) / محسن امین: ترجمه ی مصطفی گرگان بیک، علی چراغی.
مشخصات نشر	: تهران: پنجره، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۴ ص.
فروست	: زندگانی معصومان
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۲-۱۹۷-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: شیعه -- سرگذشتنامه
موضوع	: ائمه اثنا عشر -- سرگذشتنامه
شناسه افزوده	: گرگان بیک، مصطفی، ۱۳۳۷ - ، مترجم
شناسه افزوده	: چراغی، علی، ۱۳۳۲ - ، مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ۶۰۴۲۱۲۵ الف ۸ الف / ۵۵ / ۲ / BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۹۹۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۷۷۴۴۱

فهرست

۷	مقدمه‌ی ناشر.....
۱۳	زندگانی فاطمه زهرا (س).....
۱۵	دختر رسول خدا.....
۱۷	مناقب و فضایل آن بانو.....
۲۰	مناقب اهل بیت.....
۲۹	اخبار آن بانو.....
۳۰	به همسری علی درآمدن زهرا.....
۳۴	جهیزیه‌ی زهرا (س).....
۴۳	ماجرای فدک و میراث رسول الله.....
۴۶	خطبه‌ی زهرا پس از رحلت پدرش.....
۶۲	وفات زهرا علیها السلام.....
۶۷	وقف‌ها و صدقه‌های فاطمه (س).....
۷۶	جملات حکمت‌آمیز بانو.....
۷۹	زندگانی امام حسن مجتبی (ع).....
۸۱	امام دوم شیعیان.....
۸۵	ویژگی‌های اخلاقی و رفتار آن حضرت.....
۹۲	امام حسن (ع) در زمان پدرش.....
۹۸	امام حسن (ع) در عرصه‌ی خلافت.....
۱۱۴	صلح امام حسن (ع).....
۱۱۸	امام حسن (ع) و زیادین ابیه.....
۱۲۹	مناظره‌ی امام حسن (ع) با معاویه و یاران او.....
۱۳۸	بازگشت آن حضرت به مدینه.....

۱۳۹	وفات امام حسن (ع).....
۱۴۵	سخنان امام حسن (ع).....
۱۵۱	زندگانی امام حسین (ع).....
۱۵۳	امام سوم شیعیان.....
۱۵۷	مناقب آن حضرت.....
۱۷۰	یاران امام حسین (ع).....
۱۷۱	امام (ع) در دوره ی معاویه.....
۱۸۰	سوگواری برای شهادت امام حسین (ع).....
۱۹۳	آغاز قیام امام حسین (ع).....
۱۹۹	دعوت مردم کوفه از امام حسین (ع).....
۲۱۱	قیام مسلم در کوفه.....
۲۱۸	حرکت امام حسین (ع) به سوی عراق.....
۲۳۱	روبه رو شدن امام (ع) با حر.....
۲۴۰	رسیدن امام به کربلا.....
۲۵۴	شهادت یاران امام.....
۲۹۱	شهادت امام حسین (ع).....
۲۹۲	اسامی شهدای کربلا.....
۲۹۷	حوادث بعد از شهادت حسین (ع).....
۳۲۵	چرا امام حسین (ع) با یزید صلح نکرد؟.....
۳۲۹	خطبه های آن حضرت.....
۳۳۶	ساختمان مزار حسین (ع).....
۳۴۳	زندگانی امام زین العابدین (ع).....
۳۴۵	امام چهارم شیعیان.....
۳۵۴	مناقب و فضایل آن حضرت.....
۳۶۹	اخبار و احوال آن حضرت.....
۳۷۷	روایاتی از آن حضرت.....
۳۷۹	تألیفات آن حضرت.....
۳۹۵	گزیده ای از کلمات قصار آن حضرت.....
۴۰۲	دعاهای آن حضرت از صحیفه ی کامله ی سجاده.....
۴۱۶	دعاهایی از غیر صحیفه ی سجاده.....

مقدمه‌ی ناشر

شیعیان همواره پیامبر (ص) و امامان معصوم به عنوان الگو و اسوه نگریسته‌اند و این بزرگان را راهنمایان زندگی بهتر قرار داده‌اند. از همین روست که در جامعه‌ی امروز ایران، اقبال گسترده‌ای به کتاب‌های سیره و بیگ‌ری اخلاق و اعمال معصومان (ع) دیده می‌شود. اما متأسفانه این تقاضا، کمتر یا عرضی مناسبی روبه‌رو بوده و در مقابل، از سویی افکار و اندیشه‌های دین‌ستیزانه و حقیقت‌گریزانه در بخش‌هایی از جامعه رواج یافته و از سوی دیگر، متون و افکار متحجر، منحرف و تحریف‌شده نیز به میزان قابل توجهی از عمق و دقت انتقال ارزش‌ها و آموزه‌های صحیح اسلامی و شیعی به نسل جدید، کاسته است.

به همین خاطر، نیاز به متون مستند تاریخی که پیامبر و ائمه را بی‌پیرایه به ما معرفی کنند، واقعیت‌ها را از تحریفات جدا کنند و تاریخ را ابتدائاً نقد و سپس نقل کنند، نیازی انکارناپذیر است. نسل جوان تشنه‌ی چنین معارفی است که از چشمه‌ای پاک و نابوده سرازیر شده باشد و بی‌شک اگر چنین دانش پاکیزه‌ای ارائه شود، مخاطب خود را در میان گرد و خاک دین‌ستیزی‌ها و خرافه‌گرایی‌ها خواهد یافت.

در کتاب اعیان‌الشیعه، چنین نگاه پیراسته و مستند و روش علمی و منتقدانه‌ای را می‌توان دید. این کتاب، میراث جاودانه‌ی علامه سید محسن امین عاملی است.

علامه سید محسن امین عاملی، فرزند سید عبدالکریم، در سال ۱۲۸۴ هجری قمری (۱۲۴۶ هجری شمسی) در قریه‌ی شقراء، از توابع جبل عامل در جنوب لبنان، دیده به جهان گشود. نسب او به زید شهید فرزند امام زین‌العابدین (ع) می‌رسد. او پس از آموزش علوم مقدماتی مثل قرآن و نحو، در سال ۱۳۰۰ به شهر مسافرت کرد و مشغول تحصیل علم بیان و منطق شد. سید محسن امین در سال ۱۳۰۸ برای ادامه‌ی تحصیل رهسپار نجف اشرف شد و تحصیل

سطح و خارج را آغاز کرد. از جمله استادان این عالم برجسته در سطح و خارج می‌توان به پسرعمویش سید محمدحسین امین، سید جواد مرتضی، نجیب‌الدین فضل‌الله عاملی، پسرعموی دیگرش سید علی امین، سید احمد کربلایی، شیخ محمدباقر نجم‌آبادی، شیخ ملا فتح‌الله معروف به شیخ‌الشریعی اصفهانی، محمدکاظم خراسانی (صاحب کفایه)، شیخ آقا رضا همدانی (صاحب مصباح‌الفقیه) و شیخ محمد طه نجف اشاره کرد.

او پس از تحصیل در نجف، در شعبان سال ۱۳۱۹ به دمشق بازگشت. از جمله فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی او در دمشق، علاوه بر مجالس موعظه و تربیت شاگردان، می‌توان به مدرسه‌سازی با دعوت از افراد خیر اشاره کرد. علامه امین در زمانه‌ای که درس خواندن دختران قبیح و حرام دانسته می‌شد، دختران را به تحصیل تشویق می‌کرد و نیز معتقد به استفاده از وسایل آموزشی جدید بود. فعالیت‌های سید محسن امین با توجه به مرجعیتی که در آن زمان در جامعه‌ی مذهبی دمشق داشت، نقش قابل توجهی در ارتقای سطح فرهنگی جامعه‌ی آن روز، نقش بسزایی داشت.

در بحران‌های سیاسی آن دوران نیز علامه امین موقعیت ویژه‌ای داشت. او در مقابله با تحت‌الحمایه‌ی فرانسه بودن، نقش مؤثری داشت و در عین حال نسبت به غرب واقع‌گرا بود و امتیازات تمدن غرب را نفی نمی‌کرد. از سوی دیگر، در برابر تلاش‌های فرانسوی‌ها برای اختلاف‌افکنی بین شیعه و سنی نیز زیرکانه مقاومت می‌کرد، به طوری که نه تنها در برابر قانون موسوم به «طوایف قیمومیت» که موجب تفرقه‌شیعه و سنی می‌شد ایستاد، بلکه حتی وقتی آن‌ها «مجلس ملی شیعه» را تشکیل دادند و سید محسن امین را به عنوان رئیس آن مطرح کردند، حاضر به قبول این امر نشد و در برابر اعتراض برخی شیعیان که می‌گفتند این کار می‌تواند به تقویت شیعیان بینجامد، صراحتاً گفت: «آنان با جدا کردن مراکز رسمی سنی و شیعه می‌خواهند برای اسلام و مسلمانان حيله کنند. همه‌ی ما مسلمانیم و از حقوق و وظایف یکسانی برخورداریم.» او علاوه بر این پیشنهاد نماینده‌ی دولت فرانسه، حقوق و خانه و خودرو اعطایی فرانسوی‌ها را هم رد کرد و گفت: «روزی من با خداست و نمی‌خواهم روزی خور دولت فرانسه باشم.»

نقطه‌ی عطف زندگی علامه سید محسن امین، فتوای او در تحریم قه‌زنی و دیگر انواع عزاداری‌های غیر شرعی بود که در آن زمانه شیوع داشت. او با نگارش کتاب التنزیه لاعمال الشیبه که در آن قه‌زنی و پاره‌ای از شیوه‌های عزاداری عوام را غیر شرعی، حرام و شیطانی خوانده بود، خود را آماج توهین و حتی تکفیر از سوی متحجران و خرافه‌پرستان زمانه‌اش

قرار داد. این فتوا، علما و مراجع زمانه را نیز به طرز عجیبی دودسته کرد؛ به طوری که دو مرجع بزرگ ایرانیان در آن زمان، در موافقت و مخالفت با نظر علامه امین فتوا دادند: سید ابوالحسن اصفهانی از نظر او حمایت کرد و قمه‌زنی و حتی استفاده از زنجیر و طبل را حرام و غیر شرعی دانست، اما میرزای نائینی به شدت با این فتوا مخالفت کردند. گروه قابل توجهی از علمای آن زمان و پس از آن نیز از نظر مرحوم نائینی حمایت کردند. اما در سوریه و لبنان، فضا سازی‌های عوام به حدی شدید بود که سید محسن امین را در سالهای پایانی عمرش خانه نشین کرد. سالهایی که تألیف کتاب اعیان الشیعه، مهم‌ترین دغدغه‌ی او بود.

علامه امین عاملی یک بار هم به ایران سفر کرد؛ در سال ۱۳۵۳ هجری قمری و به قصد زیارت بارگاه امام رضا (ع). در این سفر، مردم ایران و به خصوص شهر قم استقبال شایان توجهی از او به عمل آوردند؛ تا حایی که گفته شده آیت‌الله‌العظمی حائری محل نماز خود را جهت اقامه‌ی جماعت به ایشان واگذار کرد.

او در سال ۱۳۷۱ هجری قمری (۱۲۹۱ هجری شمسی) در ۸۷ سالگی درگذشت و طبق وصیتش، به همراه وسایل نویسندگی‌اش از جمله کاغذ و قلم و دوات، در زینبیه‌ی دمشق به خاک سپرده شد. پسرش سید حسن امین نقل کرده که در روزهای قبل از فوت که علامه امین در بستری بیماری بود، گروهی از دوستانش که در تدوین اعیان الشیعه با وی همکاری می‌کردند، به ملاقاتش آمدند. او شروع به گریستن کرد و وقتی به تصور این‌که او از هراس مرگ می‌گرید، خواستند دلداری‌اش دهند، او گفت: گریه‌ی من به خاطر پایان نیافتن کتاب اعیان الشیعه است، نه به خاطر رفتن از دنیا.

تعداد تألیفات علامه سید محسن امین را بیش از ۵۷ جلد ذکر کرده‌اند که در زمینه‌های مختلف اعتقادی، تاریخی، روایی، اصول، صرف و نحو، منطق، و نیز برخی ردیه‌ها و سفرنامه‌ها نگاشته شده‌اند. از جمله کتاب‌های این عالم برجسته‌ی شیعی می‌توان به تاریخ جبل عامل، شرح ایساغوجی در منطق، الدر المنظم فی علم الأصول، حاشیه بر عروة الوثقی، معادن الجواهر، المنیف فی علم التصریف و الأمالی اشاره کرد.

اما میراث جاودانه‌ی علامه امین، کتاب گران‌قدر اعیان الشیعه است که دایرة‌المعارف جامعی از احوالات رجال شیعه و شرح عقاید تشیع در اصول و فروع است. سید محسن امین، به رسم مؤلفان رجال، شرح حال خود را نیز در اعیان الشیعه آورده و در آن‌جا اشاره کرده که بیش از پنجاه سال از عمر خود را برای گردآوری و تألیف این کتاب صرف کرده است.

سید محسن امین قصد داشته که این کتاب را که به زبان عربی است، در ۱۰۰ جلد پانصد تا هشتصد صفحه‌ای گردآوری و منتشر کند، اما عمرش به طبع و نشر بیش از ۳۳ مجلد قد نداد. پس از فوت او، فرزند سید حسن امین یادداشت‌های پدر را گردآوری کرد و بار دیگر اعیان‌الشیعه را در ۱۰ مجلد قطع بزرگ حاوی ۵۲ جلد در سال ۱۴۰۳ هجری قمری بیروت به دست انتشار سپرد. سه سال بعد از آن هم، انتشارات دارالتعارف بیروت اعیان‌الشیعه را با افزودن مستدرکات و هم‌چنین تکمله‌ای حاوی مقالات و اشعار برخی عالمان و ادیبان عرب، در ۱۱ مجلد حاوی ۵۵ جلد منتشر کرد.

جلد اول اعیان‌الشیعه، به مقدمه‌ی آن اختصاص یافته؛ در جلدهای دوم، سوم و چهارم به شرح حال و روزگار پیامبر (ص) و دیگر معصومان (ع) پرداخته شده و از جلد پنجم به بعد نیز به معرفی و شرح حال شخصیت‌های بزرگ شیعه اختصاص یافته است که تعداد آن‌ها به حدود ۱۲۰۰۰ تن می‌رسد. اساسی آن‌ها به ترتیب حروف الفبا فهرست شده و در میان آن‌ها بسیاری از صحابه، تابعین، علما و راویان حدیث، قاریان و مفسران قرآن، حکیمان و متکلمان و منطق‌یون و ریاضی‌دانان و منجمان و پزشکان و دانشمندان علوم مختلف و حتی پادشاهان و امیران، اعم از زن و مرد، دیده می‌شوند.

مجموعه‌ای که در پیش رو دارید، ترجمه‌ی بخش‌های مربوط به زندگانی چهارده معصوم علیهم‌السلام از کتاب اعیان‌الشیعه است که با عنوان «زندگانی معصومان» در شش جلد منتشر می‌شود. جلد اول این مجموعه به زندگانی پیامبر اکرم (ص) اختصاص دارد، جلدهای دوم و سوم به زندگانی امام علی (ع)، جلد چهارم به زندگانی حضرت زهرا (س) و دومین تا چهارمین امام شیعیان اختصاص دارد، در جلد پنجم زندگانی امامان پنجم تا یازدهم آورده شده و جلد ششم نیز به زندگانی و مطالب مربوط به امام مهدی (عج) اختصاص دارد.

از جمله مزیت‌های این کتاب، می‌توان به مستند و قابل دفاع بودن تک تک مطالب و جزئیات مندرج در آن اشاره کرد. نویسنده، جز در مواردی که مورد اتفاق همه‌ی تاریخ‌نگاران است، در تمام مواردی که ذکر می‌کند، به ذکر منبع و حتی در صورت لزوم راویان آن می‌پردازد و به علاوه، در موارد متعددی در این کتاب، به بحث و بررسی انتقادی روایات موجود از یک رویداد تاریخی پرداخته است تا حقیقت را از لابه‌لای روایت‌های مختلف، کشف کند. دقت علمی نویسنده به حدی است که اجازه‌ی تداخل نظرات خود با نقل‌های دیگران را نیز نمی‌دهد و تمام دیدگاه‌های شخصی او، با قید این‌که این نظر نگارنده و مؤلف کتاب است، از روایت‌ها و نقل‌های دیگران تفکیک می‌شود.

علامه محسن امین اگرچه شیعه است، اما در این کتاب تنها به منابع شیعی ارجاع نداده، بلکه شاید در موضوعاتی که مورد بحث شیعه و سنی واقع شده، کتاب خود را بیشتر به منابع اهل سنت مستند کرده است تا به عنوان مثال وقتی از فضایل امامان سخن به میان می‌آورد، به نظر نرسد که او در حال غلو است یا از روی علاقه‌اش به اهل بیت، چیزی را بر حقیقت می‌افزاید. از این رو، آنچه را او در معرفی معصومان (ع) مطرح کرده است، می‌توان فراتر از اختلافات شیعه و سنی دید و به عنوان اشتراکات مذاهب اسلامی پذیرفت.

ترجمه‌ی حاضر هم‌چنین این مزیت را دارد که در آن تلاش شده از تکرار متداول روز استفاده شود و در فصل‌بندی‌ها و نیز انتقال مطالب، اثر علامه امین به سیاق امروزی نزدیک شود. شایسته است که از مترجمان محترم این مجموعه، آقایان چراغی، ناظمیان، مرتضوی و گرگان بیک، و جناب آقای احمد برادری که سرپرستی گروه ترجمه را برعهده داشتند، و هم‌چنین آقای علی پیرحسین که ویراستاری این مجموعه را عهده‌دار شدند، تشکر شود.

مؤسسه‌ی نشر پنجره

ششم اردیبهشت ۱۳۹۱

مطابق با سوم جمادی‌الآخر ۱۴۳۳

شهادت حضرت فاطمه زهرا(س)